

05

A

857

I. N. J.
DISPUTATIO PHILOLOGICA,

Continens

ANALYSIN DICTI

I, Tim. 4. 8.

Quam

Propitij Numinis adspirante gratiâ

Sub PRÆSIDIO

VIRI PRÆCLARISSIMI

DN. M. FRIDERICI HOLTZMANNI,

AMPLISS. FAC. PHILOS. ADJUNCTI gra-

vissimi, ejusdemq; hodie DECANI spectabilis,

Dn, Præceptoris, Promotoris ac Favitoris sui summo

Observantiæ & honoris cultu prosequendi.

Placide Eruditorum disquisitioni

subjicit

JOHANNES CONRADUS SAHERUS,

Autor & Respondens.

In Auditorio Majori

Hab. d. 18. Septemb. Horis antemerid.

WITTEBERGÆ,

TTPIS JOHANNIS HAKEN, M DC L

DISPUTATIO PHILOLOGICA

ANNALES DICTI

1788

Steph. J. ...

...

...

DAVID ...

...

...

05 A 857

JOHANNES ...

...

...

...

PRÆLOQUIUM.

SI, quanta Græcarum literarum utilitas est, tantâ quoq; omnes excollendi eas perdiscendiq; cupiditate flagrarent: multi sine dubio ad solidam eruditionem pervenirent, qui, quoniam easdem literas justo habent negligentius, utilissimo discendi instrumento se privant, viamq; enitendi ad summa ipsimet intercludunt sibi. Non affero, vix latinâ literas rectè discere eum, qui Græcâs haud attigerit: nec inculco, maximâ Græcâ linguam suavitate se commendare lectitantibus Græcâ. Id satis habebam dixisse, quicquid est prudentiæ civilis, aut sapientiæ, ac rerum naturalium scientiæ, illud, si non omni ex parte, at certè bonam partem ex Græcis auctoribus petendum esse; Cujus rei demonstratio etsi à nobis, quippe per adolescentibus, nequeat proficisci: quod auctoribus pervolvendis vix mediocrium capax adolescentia sufficere haud utiq; possit: tamen Excellentissimorum Virorū auctoritati, quam præsertim comprobaverit experientia, standum esse arbitror, ac credendum,

A 2

omniò,

omninò, bonam eruditionis partem in cognitio-
ne non perfunctoria Græcarum literarum positã
esse. Quò excusatius facere me existimarim,
quod in præsentia sacrum aliquod oraculum res-
solvendum suscepi. Placuit enimverò ex iis
literis aliquid delibare, quibus ego me planè ad-
dixi. Ut & meo desiderio satisfacerem, & Ex-
cellentium Virorum me secutum auctoritatem
ostenderem, qui gravissimo in primis Theologiæ
studio harum tractatione literarum haud perfun-
ctoria præludere nos oportere decernunt. Cæte-
rùm subnectimus huic analysi aliquid literarum
Philosophicarum, ut eò copiosior nascatur dispu-
tandi disceptandiq; occasio. Deniq; quosvis,
qui in hæc nostra inciderint, peramanter ac per-
officiosè rogo, ut, quali iudicio sua excipi gau-
dent, eodem ergà nos nostraq; nunc uti ne de-
dignentur. Id est, interpretentur benigniorem
in partem, quicquid est, quod hic conor; si quid
erratum alicubi est, per humanitatem condonēt,
& de cætero ad honesta tendenti vires favendo
adspirent, eandem benevolentiam & ipsi vicis-
sim ab alijs experturi. Quod igitur felix & fau-
stum esse Deus velit,

Exhi-

Exhibemus Analyſin textus, qui
exſtat. i. Tim. 4. 8.

ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφελιμὸς ὄσιν, ἐπαγγελίαι
ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.

Analyſis Philologica.

ἡ] eſt articulus præpoſitivus (ut vulgò loquuntur) ſim-
plex, gen. fœm. qui facilè diſcerni poteſt ab articulo poſt-
poſitivo ſimplici gen. fœm. ἡ. Ille enim cum ſolâ aspira-
tionis: hic & cum aspirationis & cum accentus notâ pingi
ſolet. Præponitur autem h. l. non quoad emphafin, uti i.
Cor. 3. 11. ἡ γὰρ ἡμέρα, ille enim dies, manifeſtabit ſc. qui
erit extremi Judicii : nec quoad ornatum, ſicuti Joh. 5. 30.
ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ, judicium meum eſt æquum. Ubi poſterior
articulus pronomini poſſeſſivo non neceſſitatis, ſed tan-
tùm ornatûs gratiâ præpoſitus eſt. Cœterùm Ariani fe-
ſtivi ſunt hic circa articulum hunc, & ex ejus omiſſione ſeu
defectu. i. Cor. 1. 24. Chriſti Deitatem impugnare conten-
dunt. Inquiunt enim, per θεῶ δύναν non Chriſtum, ſed
virtutem DEO inſitam, & cum eo exiſtentem intelligi de-
bere, quia ſcilicet articulus ἡ nō præpoſitus eſt. Sed quàm
miſera hæc ſit Philologica ratio, (nam de cæteris noſtrum
non eſt agere) quàmquã lubrica probatio, ex infinitis exem-
plis, quæ ad oculos ipsis demonſtrari queunt, pateſcit,
quòd omiſſo etiam articulo præpoſitivo certùm aliquod
ſubjectum neceſſariò intelligatur. Ut unicum ſaltem
adducamus, quemadmodum Apoſtolus in eodem capite,
eodemquã verſu Chriſtum appellat θεῶ σοφίαν ſine articu-
lo, quem tamen Luc. c. 11. v. 49. Scriptura τὴν σοφίαν τῆς θεῶ
vocat cum articulo : Pari quoquã ratione, licet verbis, θεῶ
δύναμις, non præpoſitus ſit articulus, alibi tamen 2. Cor. 12.

A 3

9. ἡ δύ-

9. ἡ δὲ δύναμις τῆς θεῆς, conspicimus præpositum. Dicimus ergò, articulum nihil hîc valere, & malè adduci ad probandum. Interea qui etiam scire gestit lusus & abusus articuli præpositivi masculini gen. ὁ, quos Adversarij ad palliandas suas heterodoxias adhibent, adeat B. Meisn. Phil. Sobr. part. 2. Sect. 1. cap. 4. q. 4 & Plurimum Reverendi, & Excellentiss. Dn. D. Althoferi, Theologi maximi, ac Patroni mei summoperè venerandi Observaciones sacras in Johann. cap. 1. p. 7.

δε) Particula hæc significationem obtinet vel completivam Act. 27. 20. 2. Cor. 1. 21: vel distributivam, Act. 28. 5. & 24. vel conclusivam, 2. Cor. 1. 6. Luc. 2. 35: vel deniq; adversativam, quàm hîc deprehendimus, Ubi Apostolus corporali exercitationi, quæ paululum utilitatis habet, Pietatem, quæ ad omnia utilis est, opponit. Plura de hæc particula vide apud D. Glassium in Philolog. Sacra. l. 3. tr. 7. p. 609. & 610.

Ευσέβεια) derivatur hæc vox ἀπὸ τῆς εὐ (quod variè à varijs Lexigraphis exponi solet; à Profanis: facile, feliciter, commodè, ritè, præclarè, pulchrè, aptè: à Sacris: piè, probè, religiosè, quam expositionem hîc nos intelligimus) & verbo σεβω, vel, quod usitatius est, σεβομαι, quod tùm in profanis, tùm in Sacris literis promiscuè sumitur. In profanis tribuitur Diis, Hominibus, & rebus, cujus rei exempla Scapula, & alij plurima suggerunt. In Sacris accipitur de Deo, Act. 18. 13. & Hominibus, act. 17. 23. Dicitur verò εὐσεβεια aliàs εὐλάβεια, reverentia. Hebr. 12. 28. Item, θεσηκεία, cultus & observantia Jacob. 1. 27. πικὴ θεῆς, Joh. 5. 26. κατ' ἐξοχήν, ἀλήθεια veritas seu vera religio. Joh. 17. A Clem. Alexandr. l. 7. Stromat. appellatur θεοσεβεία, cultus DEI, seu Deo conveniens. Ab August. l. 10. de Civit. Dei. cap. 1. Epist. 29. vocatur θεοσεβεία, reverentia Dei.

ὡς

πρὸς) Præpositiones πρὸς & εἰς non differunt, ut nonnulli Lexicographi docent. Unde Regula Gazæ, quæ sic sonat: vocula εἰς de rebus inanimatis, πρὸς de animatis dicitur, universalis non est. Demonstrabimus id I. ex Sacris. Marc. 3. 7. ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτῶ πρὸς τὴν θάλασσαν, cum discipulis suis secessit ad mare. Marc. 5. 22. πίπτει πρὸς τὰς πόδας αὐτῶ, procidit ad pedes ejus. I. Cor. 12. 2. πρὸς τὰ εἰδωλα τὰ ἄφωνα ad simulacra muta. Matth. 15. 24. ἕκ ἀπεστέλειν, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ, non sum missus, nisi ad oves perditas domus Israelis. Luc. 12. 10. καὶ πᾶς, ὅς ἐρεῖ λόγον εἰς υἱὸν τῶ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῶ, & quisquis locutus fuerit adversus filium hominis, remittetur.

II. ex Profanis; Isoc. γυμνασία αἱ πρὸς υἰγίαν συμφέρουσαι, exercitia ad sanitatem conducentia. Demosth. ἀναφέρειν εἰς τὸν ἀρχόντα, reducere ad Principem. Æsop. Fab. πρὸς κακοπραγμονῶν. ἀνὴρ κακοπραγμων εἰς τὸν ἐν δελφοῖς ἦκεν Ἀπολλωνα, πειρᾶσαι τὸν Βελλόμου, vir quidam nequam, ad Delphicum venit Apollinem, tentaturus ipsum: Hisce prælibatis præpositio πρὸς contemplanda esset, tum quoad constructionem, tum quoad significationem. Sed quia aliàs de iis Lexicographi prolixè nimis agunt, silentii peplo illa involvemus. Hoc interim notabimus, particulam πρὸς non rarò elegantia apud Græcos servire. Exempla sunt hæc: Lucian. Dial. 49. πρὸς θάνατον ἀποδειλιᾶν, pro θάνατον, mortem timere. Plut. in Lyc. πρὸς ταῖς ἀγκάλας τὰ παιδία κομίζειν, pro ταῖς ἀγκάλας, infantes in ulnis gestare. Epict. enchirid. c. 4. πρὸς τὸ παρὲν, pro ἐν παρῆσιν, in præsentia. Æsop. in Ἰππιμυθίῳ fab. πρὸς τὸν ἀλωπέκων. δὲ εὐνοίαν τὰς πρὸς τὰς πέλας παρὲν συμβουλίας, pro ταῖς πέλας, ex benevolentia propinquis consulere. Lucian. Dial. 45. πρὸς ἰθὺν ἀποθνήσκειν, pro ἠδέως, libenter mori. Arist. l. 4. de

4. de animal. part. c. 1. πὲ πρὸς τὴν τροφὴν μίερα, pro τῆς τροφῆς, alimonii portiuncula. Demosth. in Aristocr. σπυδάζειν πρὸς ἕνα, colere aliquem.

πάντα) nominativus sing. neut. gen. est πᾶν. Ubi differentia observanda est inter τὸ πᾶν, & πᾶν. τὸ πᾶν Oratoribus, Historicis & Comicis idem est, ac ὅλως breviter, Πάν κεφαλαίως, summam, ἐνί τε λόγῳ, uno verbo: Philosophis dicitur Universum hoc, quod Cicero modò Totum & omnia, modò mundū ipsum appellat. Sic Arist. l. 4. Phys. c. 5. text. 45. τὸ πᾶν, inquit, & πᾶν, Universum alicubi non est. Ubi per τὸ πᾶν, tota corporeæ molis universitas intelligitur, docente B. Jac. Mart. in prælect. extemp. l. 1. de loco. p. 162. & 163. Differunt ergò τὸ πᾶν & τὸ ὅλον accuratè loquendo, ita, ut prius abstractè pro universitate, posterius concretè pro toto accipiatur. A patribus deniq; τὸ πᾶν ipse Deus vocatur, quia universas habet perfectiones, & in eo omnia consistunt, habetq; is quasi pelagus quoddam Essentiæ immensum & infinitum. πᾶν verò est nomen adjectivum significans omne, quodvis, quodlibet, unde Panis, quod animi causâ inspergendum est, eò quòd omni, quovis vel quolibet tempore nobis ille necessarius est, vel ut Taubm. notat in Curc. Plaut. quod cum omni cibo apponatur, vel ut alij volunt, quòd omne animal eum appetat, si fides est habenda Etymologis. Coeterum nominat. plur. neut. gen. πάντων quod concernit, notandum primò est contrà Photianos, vocem πάντων, quoties in N. T. conjūgitur verbis, quæ vel creationem primam, vel gubernationem, vel conservationem significant, toties restrictionem non admittere, quod Theologi docent, nominatim celeberrimus Dn. D. Althoferus in Observat. sacr. in Johan. cap. 1. p. 8. & Gravv. de Sophism. Phot. p. 23. Secundò contra Manichæos, vocabulum πάντων Joh. 1. 3. absolutè & simpliciter positū non

non invisibilia tantum, sed visibilia simul & invisibilia. Videtis iterum Dn. Theologos, praesertim disp. Exeg. 1. in Johann. Praeside B. Lysero habitam num. VI. Tertio contra Socinum, τὸ πάντα in Sacris literis nunquam pro πάντες usurpari. Ille enim 1. Joh. 2. 20. per πάντες seu omnia, πάντες seu omnes homines intelligit. Idem; exinde probare conatur, quia neutrum genus saepe pro masculino accipitur, Matth. 16. 17. σὺ εἶ πέτρος. Sed quod locum hunc allegatum attinet, ex eo nihil quicquam probare potest Socinus. Neque enim hic genus neutrum pro masculino, neque masculinum pro neutro acceptum videmus. Unde Philologus Clarus Dillherrus in Ecclog. Sacr. N. T. p. 96. & 108. occurrit quidem, inquit, apud Poetas & Historicos, qui Atticam sunt usi dialecto, etiam πέτρος, tanquam appellativum. Sed in N. T. non invenimus, nisi λίθος & πέτραι, nullibi πέτρος &c. Consule etiam B. Meisn. Phil. Sobr. part. 2. q. 4.

ὠφέλιμος) vocabulum hoc utilitatem cum sufficientia ac praestantia conjunctam denotat. Non enim hoc vult Apostolus, pietatem tantum cultori suo aliquid utilitatis afferre, sed ipsi quoque ad praestanda omnia sufficientem esse. Quo sensu etiam usurpatum legimus (quod contra Bellarminum & Andradium Sacrae Scripturae perfectionem destruere volentes tenendum est, uti fusius ostendunt Theologi,) 2. Tim. 3. 16. ubi vox ὠφέλιμος, Sacram S. adeo utilem sufficientem & praestantem esse indicat, ut inde Doctor Ecclesiae doctrinam veram asserere, falsam confutare, mores informare & emendare, imò sapientem ipsum ad consequendam Salutem reddere possit. Unde etiam Apostolus maluit uti τῷ ὠφέλιμος, quam vocibus, ζητήσιμος, ζητήσιος, σύμφορος, λυσιτελής, ἀγαθός, quibus alibi tamē 2. Tim. 2. 14. 2. Tim. 2. 21. c. 4. II. Luc. 17. 2. Eph. 4. 29. Heb. 12. 10. uti solitus est.

Ἔστι τὸ Ἔστι seu Est, in Sacris duplex reperitur, vel συνδυαστικὸν i.e., copulativum: vel ὑπαρκτικὸν seu Substantivum. Matth. 27. 24. Joh. 8. 58. Act. 25. 10. & quale hīc cernimus. Illud Logicis dicitur Est secundi adjecti, seu Est consideratum quoad veritatem prædicandi: Hoc, Est tertij adjecti, seu Est consideratum, quoad veritatem essendi, quod αἰς ἐν παρόδῳ annectimus, aliàs enim ad forum Philosophicum spectat.

Ἐπαγγελίαν) ἐπαγγελία & ἐπάγγελμα modò differenter, ut Act. 2. 39. ὑμῖν ἔστω ἡ ἐπαγγελία vobis facta est promissio. 2. Pet. 1. 4. τίμια ἐπαγγέλματα, pretiosa promissa: modò indifferenter capiuntur. Heb. 11. 33. ἐπίτυχον ἐπαγγελιών pro ἐπαγγελμάτων, consecuti sunt promissa. 2. Pet. 3. 13. κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῆ προσδοκῶμεν, pro κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, secundum promissionem ejus expectamus. Notandum porro, ἐπαγγελίαν Gal. 5. 8. περιπαγγελμένην appellari, propterea quia in V. T. Gen. 3. primùm in Protevangelio prolata, postea per pactum, Sacramentum, Sacrificium & jusjurandum Abrahamiticæ familiæ confirmata est, ac tamdiu continuata, donec in Christo adimpleretur. Cœturùm hoc, itemq; quæ sint ἐπαγγελίαι νομικῆς seu legales & quæ sint ἐυαγγελικῆς seu evangelicæ, ad Theologos remittimus.

Ἐχειν) varijs significationibus vocem hanc tum in Sacris, tum profanis abundare videmus. Significat enim vel qualemcunq; possessionem Act. 3. 6. ὃ ἐχει, τὐτό σοι δίδωμι, quod possideo, hoc tibi do. Unde, 1. Cor. 11. 22. οἱ ἔχοντες ἰσ. τῆς εἰσίας, divites appellantur; eò quod divitias possideant: vel Petitionis impetrationem 1. Joh. 5. 15. ἔχομεν τὰ αἰτήματα impetravimus, quæ petebamus: vel facultatem. 3. Joh. v. 13. πολλὰ εἶχον γράφειν, multa possem scribere. i.e. facultas mihi esset scribendi: vel certam persuasionem.

nem. Marc. II. 32. ἀπαντες γὰρ εἶχον Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προ-
 φήτης ἦν, omnes enim certò sibi persuadebant de Johan-
 ne, quòd verè Propheta esset; vel deniq; Habere, quæ signi-
 ficatio hujus verbi propria est, quamq; nos hìc intelli-
 gimus. Notandum verò, τὸ ἔχειν interdum periphra-
 sè servire, uti h. l. videmus, ubi Apostolus periphra-
 sticè locutione utitur, quando dicit: Pietatem habere promissionē
 præsentis & futuræ vitæ. Nam idem fuisset, si dixisset, Pieta-
 ti præsentem & futuram vitam promissam esse. Sic profa-
 ni auctores quoq; loquuntur: Isocr. συγγνώμην ἔχειν, igno-
 scientiam habere, i. e. ignoscere. Xenoph. Πιμέλειαν ἔχειν,
 curam habere, i. e., curare. Eurip. δρόμον ἔχειν, cursum ha-
 bere, i. e. currere. Plutarch. δέος ἔχειν, metum habere, i. e.
 metuere, &c.

(ζωῆς) vox hæc primò convenit Deo, 2. Cor. 3. 3. & 6. 16.
 Deus enim habet ζωὴν originaliter, & perfectissimo mo-
 do, unde & αὐτοζωὴ vocatur. Convenit deinde ei vita ἐνεργη-
 τικῶς, quia cæteris vitam largitur, quamq; dedit, su-
 stentat. Deinde hominibus & brutis quoq; communis
 est; unde quævis animantia ζωὰ i. e. viventia: irrationalia
 ζῶα i. e. animalia, quæ accentu saltem distinguuntur, vo-
 cari solent. Sciendum verò est, vocabula πνεῦμα, ψυχὴ,
 ἀνεμ. Ⓞ, βίⓄ, apud profanos (in sacris non nisi ψυχὴ &
 βίⓄ) cum voce ζωὴ permutari, cum tamen maximè inter
 se differant. πνεῦμα enim, Spiritus est, ψυχὴ est ipsa anima,
 quam Aristot. ἐντελέχειαν πρώτην τῆς ζωῆς appellat. Ἄνε-
 μⓄ propriè venti sonus est, (descendit enim ab ἀῶ, sono)
 qui per metonymiam causæ pro effectu, ipse ventus dici-
 tur. βίⓄ deniq; animalibus ratione præditis, seu homini-
 bus competit, cæteris autem ratione destitutis seu brutis,
 non nisi impropriè tribuitur.

τῆς νῦν) Articulus hic præpositivus non est otiosus,
 B I quem-

quemadmodum Act. 27. 22. καὶ τὰ νῦν ὁμιλοῦμαι, pro νῦν, & nunc hortor, ut bono animo sitis; sed ellipsin quandam innuit, quæ ita suppletur: τῆς νῦν sc. παύσεως. Sic sæpè etiam ad articulos, qui adverbiiis absolutè præpositi sunt, participium masc. ὢν vel neut. ὄν subaudiri solet. Matth. 6. 9. ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς sc. ὢν, qui in cœlis est. Col. 3. 2. τὰ ἀίδια sc. ὄντα, quæ superna sunt. Particula verò νῦν h. l. temporis adverbium est, non conjunctio συναπτική, qua in assumptionibus sæpè Scriptura utitur, Act. 7. 34. c. 15. 10. Rom. 3. 21. c. 7. 17. 1. Cor. 7. 14. c. 12. 18. c. 15. 20.

καὶ) Particula hæc h. l. non est illativa, ut Rom. 1. 24. & col. 1. 21. neq; continuativa, sicuti Hebr. 11. 11. Joh. 5. 17. c. 15. 20. neq; causalis, quemadmodum Luc. 1. 42. neq; distributiva, veluti Act. 13. 27. neq; adversativa, quomodo Joh. 5. 40. c. 8. 55. neq; disjunctiva deniq; uti Matth. 12. 37. Sed copulativa, quæ promissionem vitæ præsentis cum futurâ copulat & connectit. Atq; hæc ultima significatio omnibus Græcis tùm Sacris, tùm Profanis Auctoribus familiarissima est.

μελλούσης) Nonnulli sunt nasutuli, qui impuritatem styli N. T. non modò ex hõc, sed alijs quoq; locis, vid. Matth. 3. 7. Luc. 3. 7. demonstrare nituntur. Participio enim μέλλων inquirunt apud Græcos semper conjungi solere infinitivum, εἶσεσθαι, Exempla proinde adducunt ex Theogn. vers. 1074. ὀρφὴ γὰρ πέταται πρὸ ἧ τὰ μέλλοντα εἶσεσθαι, caligo enim extensa est & ante id, quod futurum est, ut & Æschin. τὰ μέλλοντα εἶσεσθαι προλέγειν, quæ futura sunt, prædicere. Sic itaq; juxtà illos h. l. deberet esse μελλούσης εἶσεσθαι. Sed hoc ipso ipsi insignem suam græcarum literarum inscitiam produnt. Nullus enim gentium, nisi qui conjugationum grammaticarum expertus est, negabit, quòd ὁ μέλλων χρόνος futurum tempus designet, etiã omisso

omisso infinitivo ἔσεσθαι. Deinde etiam allatis eorum exemplis alia quoque exempla e probatissimis & antiquissimis græcis Scriptoribus petita opponimus. Isocr. ad Demonic. κοινὴ ἢ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον, fortuna communis est, & quod futurum est, provideri non potest. Sic Eurip. in Rheso. v. 332. ὄρα τὸ μέλλον, respice quod futurum est. Ecquis tantos viros cavillabitur, quasi græcè non scripserint, eò quòd infinitivum ἔπεισθαι non apposuerint? Dicimus ergò, quemadmodum Profani auctores infinitivum ἔσεισθαι interdum addiderunt, quod tantum elegantiae causa factum est, interdum quoque omiserunt: Pari ratione Evangelistæ quandoque posuerunt eum ut, Act. 23. 30. c. 27. 10. quandoque etiam omiserunt.

Addimus nunc de Natura

Logicæ duas pagellas. Quod quidem bonâ cum venia facturos nos speramus, quoniam, uti pro Disputatione hæc proponeremus, necessum omninò videbatur, subjicere ijs quædam, quæ sub controversiam cadere possent. Igitur

I.

Logica derivatur ἀπὸ τῆς λόγος. λόγος autem est potissimum duplex. Datur enim λόγος ἐνδιάθετος, hoc est, verbum internum, seu in mente formatum & conceptum: Datur λόγος προφορικὸς i. e. verbum vel oratio prolata: ut alias acceptiones omittamus. Quæritur, utra oratio seu utrum verbum intelligatur, cum Logica dicitur derivari ἀπὸ τῆς λόγος? Respondemus intelligi λόγον ἐνδιάθετον. i. e. verbum mentis ac internum. Ratio, quia Logicus potest facere, quod Logici est, id est, potest ratiocinari sine verbo prolato: Sed sine ver-

B 3

bo in-

bo interno, seu sine conceptibus mentis non potest id facere. Nam mutus potest quidem λογίζεσθαι, sed non potest loqui.

II.

Synonymum Logicæ est Dialectica, sed non simpliciter. Aliàs appellatur ὄργανον ὀργάνων, quia est instrumentum sciendi, idq; communissimum & nobilissimum.

III.

Genus constitui non potest per aliquem habitum ex quinq; habitibus ab Aristotele recensitis. De prudentia & Intelligentia res est clara & extra controversiam posita. De Scientia itidem dubitari non potest, eam Logicæ genus esse haud posse. Scientia enim est rerum & causarum, quas res habent. Atqui Logica, ut ex inductione omnium partium constat, de rebus non agit propriè, sed de notionibus, quæ rebus imponuntur, id est, de terminis, rebus ab intellectu impositis, nempe de Synonymo, Paronymo &c.

IV.

Sed neq; Ars est genus Logicæ. Ars est habitus principalis. Non item Logica. Deinde Artis est ποιῆν, i.e. efficere. Ubi probè notandum est, τὸ ποιῆν non esse sumendum generaliter, sed ita, ut hæc sint inter se prorsus distincta, ποιῆσθαι & ποιῆν. Quando igitur τὸ ποιῆν adhuc distinguitur à τῷ ποιῆσθαι, tum apparet, ποιῆν esse, versari circa objectum physicè illud afficiendo, ut aliquid novi ex eo facias, id est, formam artificialem in illud introducas. Jam autem Logica non versatur ita circa suum objectum, ut illud physicè afficiat. Neq; enim physicè immutatur Bucephalus, cum Aristoteles ei imposuit notionem Individui: neq; Deus mutatur, cum ei notio subjecti vel prædicati imponitur à nostro intellectu. Est enim operatio Logici im-

ci immanens, quæ ex intellectu non procedit foras & in
objectum tendit, ut physico modo illud afficiat, nedum ut
formam artificialem ei imponat. Ergo non est Ars.

V.

Igitur dicendum est, genus Logicæ remotum esse habi-
tum. Est enim qualitas firmiter inhærens menti, & faci-
ens Logicum expeditum ad benè rectèq; discurrendum.
Propinquum autem esse habitum mentis instrumenta-
lem. Quia enim habitus dantur principales, dantur quo-
que minus principales: hinc ut genus proximum consti-
tuatur, assumendus est habitus instrumentalis. Talis
habitus Logica est. Unde appellatur ab Aristotele *ὄργανον*
ὀργάνων. i. e. instrumentum instrumentorum. Porro, quia
habitus instrumentales iterum sunt vel corporis, vel men-
tis & intellectuales: igitur ut genus propinquum comple-
tè constituatur, dicimus esse habitum mentis instrumen-
talem.

VI.

Differentia petitur à fine interno Logicæ: Finis autem
ille non est, informare mentem nostram rebus ipsis, sicut
Excellentiss. Logicus ac Theologus Dn. D. Scharfius nos do-
cet Limâ Logic. Hamburg. p. 8. & 16. Logica enim, quan-
do notionem generis, vel speciei, vel proprii, vel acciden-
tis, subjecti vel prædicati imponit rebus, nequaquam
tamen mentem informat, qualis informatio in cognitione
rerum constare debet: ne dicam huiusmodi actum, qui est
informare mentem, convenire scientiis omnibus: cum ta-
men differentia debeat uni, soli, & semper convenire, juxta
Can. 3. ex Logic. Excellentiss. Dn. D. Scharfij, quia illa spe-
ciem debet etiam constituere & à cæteris distinguere. Sed
differentia est, tradere modum discurrendi. Aristoteles
enim ipse Logicam appellat *τρόπον διδασκείας*, id est, modum
scien-

sciendi. Modus autem ille consistit in instrumentis quæ Logica fabricat, ut ijs juvetur homo in ratiocinando. In-
tueatur Logicam, quisquis est, qui dubitat hâc de re, &
inveniet, omnia, quæ in ea tractantur, esse instrumenta,
quæ facilitant modum disputandi seu ratiocinandi de re
quâvis. Synonyma, Paronyma, Genus, Species, Propri-
um, Accidens, & Regulæ de iisdem quid sunt, nisi instru-
menta, quibus utitur noster intellectus in ratiocinando
de rebus? Syllogismus, qui ex his instrumentis conficitur,
quid est, nisi nobilissimum omnium instrumentum, quo
facilitantur nostri discursus, & dialogismi? Igitur manet,
differentiam Logicæ esse, fabricari instrumenta, quibus
intellectus noster in ratiocinando utatur, sicq; per eadem
organa, seu instrumenta sciendi facilitetur & dirigatur.
Hoc officium in nulla alia disciplina præstatur, adeoq; so-
lius Logicæ proprium est.

VII.

Finis externus est indagatio veritatis. Veritas scilicet
cognitionis, quâ mens nostra res, sicut sunt, cognoscit. Ha-
bet se hic finis instar termini seu metæ, ad quam tendit vi-
ator. Ille enim primò sibi propositum habet terminum,
v. g. Wittebergam, Romam, vel Athenas: deinde dispicit
de via, quâ compendiosè iri possit Athenas. Ita Logicus
sibi propositam habet veritatem. Deinde adhibet Logica
instrumenta, quibus utens possit eò citiùs ad veritatem
pervenire.

VIII.

Hinc resultat hæc Logicæ definitio: Quod ea sit habitus
mentis instrumentalis, tradens modum discurrendi, ut
verum indagetur, & à falso discernatur.

Τῷ Θεῷ ἴσῳ ἐνὶ ἅμα καὶ τρισυποστάτῳ δόξα, καὶ τιμὴ, καὶ
ἔπαινον, εἰς πάντας τὰς αἰῶνας!

05 A P57

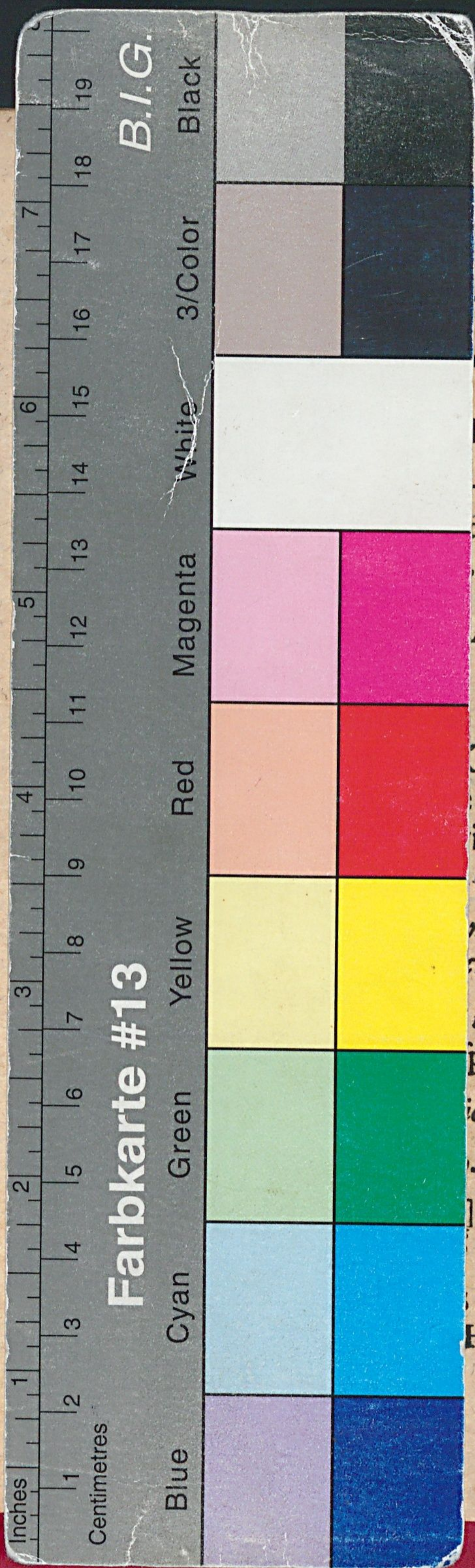
ULB Halle 3
003 768 120

VD 17

2

J.

PHILOGICA,

ns

N DICTI

8.

spirante gratiâ

IDIO

ARISSIMI

HOLTZMANNI,

OS. ADJUNCTI gra-

DECANI spectabilis,

is ac Favitoris sui summo

cultu prosequendi.

m disquisitioni

cit

ADUS SAHERUS,

pondens.

io Majori

. Horis antemerid.

ERGÆ,

HAKEN, M DC L